

Europos Pietų observatorijos archyvas – svarbus astronominio duomenų šaltinis

EDITA STONKUTĖ,
GRAŽINA TAUTVAISIENĖ

Vilniaus universiteto Teorinės fizikos ir astronomijos instituto (VU TFAI) drauge su partneriais vykdomas projektas „Lietuvos mokslininkų gebėjimų ugdymas Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungos infrastruktūrą“, skirtas svarbiam šiandienos mokslo institucijoms klausimui – mokslininkų kompetencijos, naudojantis ES mokslo infrastruktūros pažangių priemonių arsenalu, ugdymui, tarptautinio bendradarbiavimo plėtrai, Lietuvos mokslo integracijos į Europą didinimui. Tam VU TFAI Molėtų astronomijos observatorijoje įvyko kvalifikacinė mokykla „ESO duomenų bazės ir jų panaudojimas“. Projektą remia Lietuvos Vyriausybė ir iš dalies finansuoja Europos socialinis fondas.

KAS YRA ESO?

ESO (The European Southern Observatory) Europos Pietų observatorija, įsteigta 1962 m., yra Europos tarpvalstybinė astronomijos tyrimų organizacija. Šiai organizacijai priklauso 11 šalių: Belgija, Danija, Italija, Jungtinė Karalystė, Olandija, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vokietija. Šiuo metu dar kelios šalys ruošiasi įstoti į ją.

ESO administracinė būstinė yra Garchinge netoli Miuncheno (Vokietija). Ji vadovauja strateginiam naujų prietaisų, technologijų, didžiausių pasaulio teleskopų ir mokslinių tyrimų projektų kūrimui, astronominio stebėjimo laiko skirstymui bei edukacinėms programoms. Čia įsikūrus ir Europos kosminio teleskopo koordinacinė infrastruktūra (Space Telescope – European Coordinating Facility, ST-ECF) darbui tarp ESO ir ESA (European Space Agency) Europos kosmoso agentūra koordinuoti. ESA vienija 17 Europos šalių darbui su kosminiais teleskopais.

ESO aprūpina astronomus ir astrofizikus šiuolaikiškais, moderniais tyrimų įrenginiais Čilėje veikiančiose dviejose stebėjimo bazėse (La Silla ir Paranal observatorijos). ESO padaliniuose Europoje ir Čilėje dirba maždaug 570 darbuotojų.

KVALIFIKACINĖ MOKYKLA

Vis dar šiltą 2006 m. spalio 9 d. rytą Molėtų observatorijos kiemelyje susirinko kone didžiausias Lietuvos astronomų kolektyvas: VU Teorinės fizikos ir astronomijos instituto moks-

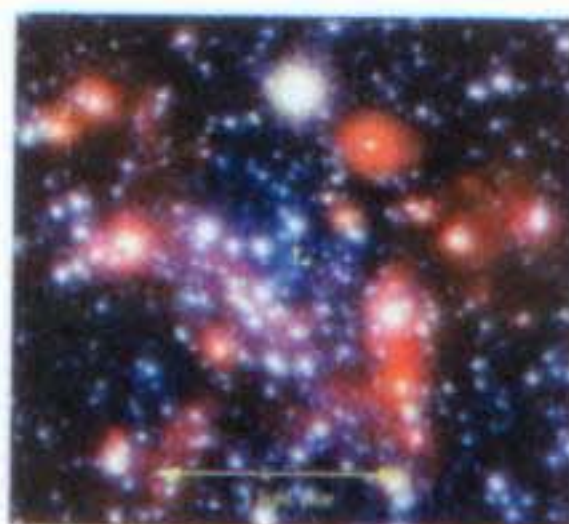
ESO La Silla stebėjimų bazėje, atidarytoje 1969 m., dabar veikia šeši nuo 1 m iki 3,6 m teleskopai

lo darbuotojų, Vilniaus ir Vilniaus pedagoginio universitetų astronomų bei astronomijos specialybės magistrantų būrys.

Kvalifikacinės mokyklos dalyvius jau pirmąją paskaitų ciklo dieną sudomino prof. Dainis Dravinis (Lundo observatorija, Švedija), kalbėdamas apie Europos pietų observatorijos (ESO) organizaciją, jos istoriją, turimą aparatūrą bei Lietuvos dalyvavimo šios organizacijos veikloje perspektyvas.

Kitas dvi dienas lektorius dr. Andreas Vicenecas (ESO, Vokietija) pristatė ESO archyvus, dabartinį jų pristatymo virtualiose observatorijose lygį ir perspektyvas. Lektorius dr.

ESO Paranal stebėjimų bazės pasididžiavimas – VLT (Very Large Telescope) teleskopas, kurį sudaro keturi 8,2 m teleskopai, galintys dirbti kartu ir stebėti dangaus kūnus kaip vienas 16 m teleskopas

Su ESA VLT teleskopu nufotografuotas Paukščių tako galaktikos centras

Hansas Kjeldsenas (Arhus universitetas, Danija) pateikė dar 14 įvairių astronominio duomenų archyvų, diskutavo ir pasidalijo savo mokslinė patirtimi su šio renginio dalyviais. Kvalifikacinės mokyklos klausytojams buvo pravesta ir keletas praktinių užsiėmimų.

Organizatoriai pasirūpino ir dalyvių laisvalaikiu – buvo parodytas filmas „Saulės mūšis“, kurį sukūrė režisierius S. Bartkus pagal G. Songailos scenarijų. Kas grožėjosi Molėtų observatoriją supančia gamta, kas po įtemptų mokslų gaivinosi restauruotame baseine, kas teleskopų bokštuose sutiko aušrą. Laisvalaikio mokslininkai pasidalijo įspūdžiais iš Tarptautinio astronomų sąjungos suvažiavimo Prahoje, stebėjimais Šiaurės optiniu teleskopu La Palmoje (Kanarų salos) ir Molėtų observatorijoje. Kolegos diskutavo, kėlė naujas problemas.

Paskaitos ir praktiniai užsiėmimai suteikė naujų žinių bei sutelkė gausų būrį Lietuvos astronomų. Įvairaus amžiaus astronomai puikiai tarpusavyje bendravo, vyresnieji perteikė žinias būsimajai Lietuvos astronomų kartai. Į diskusijas buvo įtraukti ir paskaitų lektoriai, mokykloje dalyvavę VU TFAI fizikai – atomo ir branduolio teorijos skyrių mokslininkai.

Paskutinį dieną kvalifikacinės mokyklos dalyviams, išklausiusiems penkių dienų paskaitų ciklą, buvo įteikti sertifikatai. Taip pat visi dalyviai gavo paskaitų medžiagą.

Laikas prabėgo greitai ir turiningai, dalyviai liko patenkinti Molėtų astronomijos observatorijoje vykusia ES struktūrinių fondų remiama kvalifikacinė mokykla „ESO duomenų bazės ir jų panaudojimas“.

Pasisemti patirties į Molėtų astronomijos observatoriją susirinko per 30 Lietuvos mokslininkų ir tyrėjų